

2023:
Rok, keď zomrelo

Ruské impérium

Juraj Mesík

DiXit

2023: Rok, keď zomrelo Ruské impérium

Juraj Mesík

Dixit

Autor textu © Juraj Mesík, 2023

DTP a obálka © František Jablonovský, 2023

Jazyková korektúra: Adriana Matoláková

Vydalo Vydavateľstvo Dixit, s. r. o., 2023, www.dixit.sk

ISBN: 978-80-89662-51-7

Všetky práva vyhradené.

Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná ani šírená v žiadnej forme ani žiadnymi prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

**Mužom a ženám,
ktorí 24. a 25. februára 2022
bránili letisko Hostomel**

Obsah:

Úvod: Na prahu roku 2023 13

Z blát do širokého okolia – vznik a expanzia

Ruského impéria 18

Storočie rozpadu a tri záchrany impéria

(1917 – 2023) 24

Prvá záchrana impéria (1918 – 1922) 27

Kontrafaktuálne dejiny: Anabáza sa nekoná,

légie zamierili na západ 37

Druhá záchrana impéria (1941 – 1945):

Najväčší spojenec hitlerovského Nemecka

zachránený Američanmi a Britmi 41

Tretia záchrana impéria (1990 – 1995):

Sovietsky zväz sa rozpadá, Západ znovu

zachraňuje Rusko 49

Rozpad

Začiatok konca: Fatálny omyl 24. februára 2022 .. 71

V Európe je vojna: Neopakujte zradu

z Mníchova 1938 84

Nič dobré na čínsko-fínskej hranici 88

Štyri sily držiace impérium pohromade 99

Severný potok 2: Potriasť si ruky s diablom ... 112

Päť D blízkej budúcnosti impéria:

demilitarizácia – depopulácia – denacifikácia –	
denuklearizácia – dekolonizácia	115
Depopulácia	119
Demilitarizácia	127

Línie rozpadu

Predstavy Slobodných národov post-Ruska

verzus čísla	149
Príroda neznáša prázdno: osud arktických	
ostrovov a pobreží Severného ľadového	
oceánu	160
Príroda neznáša prázdno: osud Ďalekého	
východu a Sibíri	173
Jeden národ, mnoho štátov: osud európskej	
časti Ruska, južného Uralu a južnej Sibíri ...	183
Kyjivom sa to začalo, Kyjivom nech sa to skončí:	
Kyjivská mierová konferencia 2024	197

Príloha

Nord Stream II Shaking hands with the devil

Predslov vydavateľa

Vážení čitatelia,

v rukách držíte knihu, ktorá sa venuje špecifickejšej a veľmi zložitejšej téme možného budúceho usporiadania obrovského územia východnej Európy a severnej Ázie, na ktorom sa v súčasnosti nachádza Ruská federácia. Štát s navonok parlamentnou demokraciou, so silným postavením prezidenta, ktorý však *de facto* pokračuje v imperiálnom cárskom spôsobe správy osemdesiatich troch federálnych subjektov, nesúcich rôzne názvy od republík, oblastí, krajov a pod.

Hlavným impulzom pre vydanie tejto knihy bol ruský vojenský útok na jedného z jeho štrnástich susedov – Ukrajinu vo februári 2022. Práve ten môže otriasť základmi Ruska a zmeniť politickú mapu Euroázie. Historická zložitost' vzťahov Ruska a Ukrajiny, napríklad vo vzťahu Veľkej Rusi k Malorusku, sa prejavila aj v ich jazykoch – ruštine a ukrajinčine.

A svojím spôsobom sa dotkla aj jazyka tejto knihy. Je viacero dôvodov, pre ktoré sme sa rozhodli vyhovieť autorovi a uvádzať niektoré názvy miest, právnych inštitúcií, vojenských zoskupení či udalostí v tvaroch, ktoré **nie sú v súlade s pravidlami slovenského pravopisu**.

Používanie názvu Kyjiv (namiesto Kyjev) považujeme za jeden zo spôsobov, ako prejaviť sympatie a podporu bráncu sa ukrajinskému národu. Je aj našou reakciou na niekoľkoročnú kampaň ukrajinského ministerstva zahraničných vecí s názvom #KyivNotKiev, ktorou chce povzbudiť svet, aby konečne zoficiálnil jeho správny názov.

Každý jazyk sa vyvíja a možno vyvoláme diskusiu medzi jazykovedcami a redaktormi *Slovníka súčasného slovenského jazyka*. Ak sme už raz dokázali zmeniť Barmu na

Mjanmarsko, mohol by byť vhodný čas na polemiku, prečo sa ukrajinský Київ nestal Kyjivom, ale Kyjevom, nápadne pripomínajúcim ruské Киев. V knihe takisto používame názov Charkiv namiesto kodifikovaného Charkov.

V knihe sa stretnete aj s názvom Ruská „federácia“, ktorým chce autor zdôrazniť, že nejde o skutočnú federáciu, ale o prísne centralistický štát riadený Kremľom. Z podobných dôvodov sú použité úvodzovky aj v prípade „Doneckej ľudovej republiky“ a „Luhanskej ľudovej republiky“, ktoré aj po deviatich rokoch uznáva iba jeden členský štát Organizácie Spojených národov – Rusko a ďalšia medzinárodne neuznaná krajina – Južné Osetsko.

Čitateľov prosíme o zhovievavosť aj pri uvádzaní názvu Ruské impérium či námorných flotíl veľkým písmenom. Rovnako tak uvádzame pojmy ako Krymská vojna, Fínska vojna, Zimná vojna či vojenské zoskupenie Lotyšskí strelci. Zároveň sa týmto ospravedlňujeme jazykovej korektore za nerešpektovanie jej odporúčaní. Veríme, že vás nebudú pri čítaní vyrušovať.

Prajeme vám obohacujúce čítanie.

**V priebehu 20. storočia
západné mocnosti trikrát zachránili
Ruské impérium premenované
na Sovietsky zväz a potom Ruskú
federáciu pred jeho rozpadom.
Moskva sa vždy znovu odvdáčila
vojnamí proti Západu a hrozbami
zničenia civilizácie. Zopakovať
rovnaký omyl štvrtý raz by
znamenal, že by sa zničenie
civilizácie mohlo stať
skutočnosťou.**

Úvod: Na prahu roku 2023

„Všetky impériá sú smrteľné a niektoré zomierajú náhle.“ Túto dejinnú pravdu dnes svetu pripomínajú viacerí vzdelaní Rusi. Iní, samozrejme, pripomínajú, že je predčasné drať kožu zo živého medveďa. Možno najviac je však tých, ktorí sa trasú už pri pomyslení na to, že by ich impérium mohol postretnúť osud všetkých ostatných. A keďže je to pre nich nemysliteľné, o takej možnosti ani nepremýšľajú. Lenže keď na toho medveďa mieria hlavne ťažkej guľovnice, zviera je staré, ťažko choré a hynie od hladu, vieme, že jeho čas vypršal.

O blížiacom sa kolapse Ruska by sme rozhodne mali uvažovať – a to rovnako Rusi, príslušníci Rusmi ovládaných národov aj ľudia žijúci inde vo svete, predovšetkým v Európe, USA, na Ukrajine, v Japonsku a v Číne. Na jar 2023 sa stačí pozornejšie pozrieť a vidíme, že Rusko, aké sme poznali ešte pred pár rokmi, je už len mŕtvym odtieňom svojej zašlej politickej, vojenskej a ekonomickej moci. Len si to ešte samo neuvedomuje. A neuvedomujú si to stále ani mnohí laici, ani odborníci a najmä politici žijúci mimo Ruska.

Čo Rusko čaká v ďalších mesiacoch a rokoch, s presnosťou nevie povedať nikto, ale možností je len niekoľko.

Prakticky s istotou ho čaká vojenská porážka ruských invázyých armád na bojiskách Ukrajiny a vzápätí rozklad, pretože sily, ktoré ho držali pokope, sa počas dlhého obdobia úpadku vyčerpali, a po 24. februári 2022 vykrvácali v poliach a lesoch Ukrajiny. Vonkajšie sily, ktoré ho držali pokope po rozpade Sovietskeho zväzu, slabnú a zanikajú.

Vernou metaforou dnešného Ruska je múmia „večne živeho“ Lenina uložená v mauzóleu na moskovskom Červenom námestí. Keď jej vypnú chladiace zariadenie a preruší sa pravidelný prítok formalínu, „večne živá“ mŕtvola sa rozpadne.

Pre príslušníkov európskych národov, ktorí vyrástli pod ruskou okupáciou a v školách aj masmédiách boli až doneďavna futrovaní ruskou propagandou, to môže znieť neuveriteľne. Tvrdenie, že v roku 2023 budeme svedkami konca Ruského impéria, budú mnohí považovať za fantáziu alebo za *wishful thinking*.

Ludská myseľ sa totiž dá veľmi ľahko oklamať ilúziou večnosti toho, čo viac-menej dôverne poznáme. Stačí, ak si starší z čitateľov spomenú na československé leto 1989: koľkí by sa vtedy podpísali pod tvrdenie, že do konca roka bude v Československu po komunizme? Koľkí Nemci by v lete 1989 uverili, že o rok budú občanmi znovu zjednoteného Nemecka? Alebo, naopak, koľkí Slováci a Česi by pri novoročných prípitkoch a spievaní štátnej hymny na nový rok 1992 uverili, že o rok neskôr, 1. januára 1993, bude ich vlast aj hymna rozdelená a rieka Morava sa stane hranicou?

Čiastočný rozpad Sovietskeho zväzu – krajiny, ktorú mnohí považovali za svoju vlast – zažili Rusi už v decembri 1991. Sovietsky zväz sa vtedy oficiálne rozpustil a do roku 1992 vstupovali Rusi už bez kontroly nad Ukrajinou, Bieloruskom, Gruzínskom, Kazachstanom a ďalšími štrnástimi kolóniami, ktoré po generácie tvorili súčasť Ruského impéria. Pre mnoho etnických Rusov to bol ešte traumatizujúcejší zážitok, ako bol rozpad Československa pre mnohých Slovákov a Čechov.

Rozpad Ruského impéria sa však v roku 1992 nedovŕšil. Koloniálna ríša s desiatkami podrobených a utláčaných národov pokračovala vo svojej existencii zamaskovaná pod

novým menom – Ruská federácia. Odpoveď na otázku, prečo nebol rozpad v roku 1992 dokonaný, je zásadná a v knihe na ňu odpovieme.

Na prahu roku 2023 stoja obyvatelia zvyšku Ruského impéria, ale aj občania a elity EÚ, USA, Ukrajiny a ďalších demokracií pred mnohými vážnymi otázkami. Pre tých, ktorí neodvratnosť rozpadu Ruska už pochopili, ide napríklad o tieto otázky: Na koľko fragmentov sa Rusko rozsype? Kadiaľ povedú švy, po ktorých sa budú ťahať trhliny rozpadu? Čo sa bude diať na celej ploche hynúceho impéria a v jeho jednotlivých fragmentoch? Čo majú zoči-voči kolapsu Ruska robiť vlády Európy, USA, Ukrajiny, Japonska, Číny alebo Turecka?

Na koľko fragmentov sa Rusko rozsype?
Kadiaľ povedú švy, po ktorých sa budú
ťahat trhliny rozpadu? Čo sa bude diať
na celej ploche hynúceho impéria
a v jeho jednotlivých fragmentoch?

Odpovede na tieto a ďalšie otázky nikto presne nepozná. Dá sa predpokladať, že v niektorých oblastiach po zrútení vlády Moskvy zavládne chaos a bezvládne známe v ruských dejinách pod pojmom *smuta*. V iných vypuknú občianske vojny, vojny súkromných armád a kriminálnych gangov po zuby vyzbrojených z rozkradnutých vojenských skladov. V ďalších sa začnú pokusy o budovanie nových, viac či menej demokratických štátov. Tie najšťastnejšie časti impéria sa dostanú pod správu silných, v lepšom prípade demokratických susedov Ruska – Fínov, Nórov, Ukrajincov, Európanov, Američanov a Japoncov. Tie menej šťastné oblasti pripadnú Číne.

O tom, čo sa môže diať na troskách Ruska, nám veľa hovorí priebeh rozpadu Juhoslávie v deväťdesiatych rokoch 20. storočia. Lenže v roku 2023 sa to môže diať na území, ktoré je sedemdesiatkrát väčšie, ako bolo územie bývalej Juhoslávie, a obýva ho šesťkrát viac ľudí. Niektorí navyše

zdôrazňujú tradičnú ruskú *pugalku* – strašidlo ruských jadrových bômb. Väčšina zo siedmich štátov, ktoré vznikli na ruinách niekdajšej Juhoslávie, mala – na rozdiel od veľkej väčšiny administratívnych subjektov Ruska – vytvorené administratívne a vládne štruktúry, ktoré umožnili viac-menej hladké prevzatie moci novým politickým elitám Slovincov, Chorvátov, Srbov, Macedónčanov a neskôr aj ďalších novoetablovaných štátov. Juhoslávia bola navyše obklopená neagresívnymi a na západe a severe ekonomicky vyspelými susedmi, ktorí sa do násilia v Juhoslávii nezapájali alebo sa ho snažili tlmiť. Boli to susedia schopní a ochotní absorbovať stovky tisíc ekonomických aj vojnových utečencov a neskôr systematicky podporovali budovanie nových štátov a udržiavanie mieru.

Väčšina Ruska dnes nemá nič z toho, čo mala kedysi Juhoslávia. Nadchádzajúci rozpad Ruska preto môže v horšom prípade urobiť z rozpadu Juhoslávie „prechádzku ružovým sadom“. O to viac, že veľká väčšina európskych a amerických politikov – rovnako ako väčšina európskej a americkej laickej verejnosti – zatiaľ o nadchádzajúcom rozpade Ruska neuvažuje a nevie (a často ani nechce) si ho pripustiť a predstaviť.

Averzia k mysleniu o nemysliteľnom sa však postupne mení. Viačeslav Volodin, jeden z najvyšších moskovských činníkov, sa v roku 2014 preslávil výrokom „*Je Putin – je Rusko, niet Putina – niet Ruska.*“¹ Čosi ešte nedávno nemysliteľné sa stalo, keď 17. marca 2023 vydal Medzinárodný trestný súd v Haagu na Putina zatykač a obvinil ho zo spáchania vojnových zločinov. Ak je Putin zločinec, je v duchu Volodinovho výroku zločincem celé Rusko? V tom istom tóne unikol koncom marca 2023 do médií záznam telefonického rozhovoru ruského miliardára Farchada Achmetova a významného hudobného producenta Josifa Prigožina: v tridsiatich šiestich minútach rozhovoru plného vulgarizmov a beznádeje títo príslušníci ruskej „elity“ nazývajú svojho pána liliputom a satanom.² Ak je Putin Lili-putin, je perspektívou Ruska stať sa „Lili-ruskom“?

¹ <https://www.mk.ru/politics/2014/10/23/volodin-est-putin-est-rossiya-net-putina-net-rossii.html>

² <https://www.youtube.com/watch?v=ausLi4iTucs&feature=youtu.be>

Na rozdiel od rozpadu ZSSR dnes o budúcom rozpade Ruska už píše aspoň niektorí analytici na Západe. Napriek tomu stále existuje vysoké riziko, že keď k zrúteniu moci Moskvy dôjde, budú politici Západu podobne zaskočení ako boli zaskočení ich predchodcovia začiatkom deväťdesiatych rokov po rozpade Sovietskeho zväzu alebo ako boli zaskočení západní politici pred sto rokmi po páde cárskeho režimu. Existuje reálne riziko, že sa znovu budú bezradne prizerať rodiacemu sa chaosu, improvizovať, prešľapovať na mieste alebo robiť protichodné kroky. A takisto robiť zhubné chyby s dlhodobými a potenciálne tragickými dôsledkami. Dôsledkami nebezpečnými nielen pre obyvateľov dnešného Ruska, ale pre celé ľudstvo.

Bola to politika Európy a USA, ktorá po rozpade Sovietskeho zväzu viedla k recidíve dnešného agresívneho fašizoidného režimu v Rusku. Po víťaznom konci studenej vojny chyby a ľahostajnosť Západu umožnili recidívu ruského militarizmu, otvorili cestu k ďalšej etape jadrového zastrašovania civilizovaného sveta, k plošnému korumpovaniu najvyššie postavených západných politikov ruskými petroeurami, k hybridnej vojne Ruska proti Západu, k beztrastnému terorizovaniu malých susedov Ruska, až do finále v podobe veľkej krvavej vojny na Ukrajine so stovkami tisíc obetí a s celými mestami zrovnanými so zemou.

Premýšľať o rozpade Ruska nie je ani zábavná kratochvíľa, ani duševná gymnastika, ani snívanie ľudí, ktorých moskovská propaganda komicky označuje za rusofóbov. Je to dôležité snaženie pochopiť alternatívne scenáre ďalšieho vývoja na obrovskom území severnej Eurázie a ich dôsledky, analyzovať, čo sa na troskách Ruska bude diať a môže stať, a pripravovať inteligentné stratégie, ako by na nadchádzajúce geopolitické zemetrasenie mal kolektívny Západ reagovať. Povedané inak: uvažovať o konečnom rozpade Ruského impéria je dnes pre zodpovedných Európanov, Američanov, Ukrajincov, Japoncov a ďalších povinná jazda.

Z blát do širokého okolia – vznik a expanzia Ruského impéria³

„Natura abhorret vacuum – príroda neznáša prázdno,“ všimol si už 350 rokov pred začiatkom nášho letopočtu Aristoteles. Tento výrok sa vzťahuje aj na vývoj ľudských spoločností. Aj Ruské impérium do značnej miery len vyplnilo priestor, ktorý sa vyprázdnil po páde a zániku jeho predchodcov.

To, čo dnes poznáme ako Rusko, je výsledok teritoriálnej expanzie Moskvy a Moskovského kniežatstva. Od 9. storočia, pol tisícročia pred vzostupom Moskvy a Moskovského kniežatstva, bola nesporným kultúrnym, náboženským a mocenským centrom východnej Európy Kyjivská Rus a jej centrum Kyjiv. Práve od Kyjivskej Rusi odvodzujú svoje dejiny aj moskovskí Rusi, ktorí v čase rozkvetu metropoly Kyjiv obývali drevené osady v lesoch – ako hovoria Ukrajinci: *na bolotach* – ďaleko na sever. Kyjivská Rus bola aj miestom vstupu kresťanstva z Byzancie medzi východných Slovanov.

Prvá zmienka o Moskve je až z roku 1147 a ešte v 13. storočí bola Moskva len drevená osada, mladšia a málo významná sestra viacerých iných miest a mocností regiónu, osobitne Kyjiva a Veľkého Novgorodu. Začiatkom 13. storočia však došlo k dvom udalostiam, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili ďalší vývoj východnej Európy. Prvou bolo dobytie a vyplienenie Konštantínopola križiakmi v roku

³ Veľká časť nasledujúcej kapitoly je prebratá z knihy *Mýty o Rusku* (Inštitút pre verejné otázky, 2020), takže pokiaľ ste ju čítali, môžete kapitolu preskočiť.

1204. V jeho dôsledku prestala na dlhé obdobie existovať Byzantská ríša, náboženské centrum pravoslávia pevne ukotvené v civilizácii východného Stredomoria. Kyjivská Rus tým prišla o svojho najvýznamnejšieho obchodného partnera aj duchovné centrum. Krátko na to bol v decembri 1240 Kyjiv dobytý a vyvraždený Mongolmi. Z päťdesiat tisíc obyvateľov mesta masaker prežilo len dvetisíc.⁴

Byzantská ríša bola síce obnovená a v roku 1261 Byzantínci znovu dobyli Konštantínopol, ale osud Kyjiva ako mocenského centra východných Slovanov bol spečatený. O to viac, že o dvesto rokov neskôr dostal v roku 1453 pravoslávny svet východnej Európy ďalšiu drvivú ranu v podobe definitívneho pádu Konštantínopola, teda „druhého Ríma“, do rúk osmanských Turkov.

Najprv dobytie Konštantínopola križiakmi a odrezanie východných Slovanov od kultivujúceho vplyvu Byzancie, potom zničenie Kyjiva Mongolmi a nakoniec definitívny pád Konštantínopola a zánik Východnej rímskej ríše vytvorili obrovské mocenské a kultúrne vákuum, ktoré nemohlo zostať nezaplnené. Dve storočia krvavých zápasov o dominanciu vo východnej Európe nakoniec viedli k dominancii Moskovského kniežatstva.

S rastom moci Moskvy sa niekedy v 14. storočí u moskovských metropolitov zjavila idea, že Moskva je „druhý Kyjiv“ a je preto vyvolená zjednotiť zeme bývalej Kyjivskej Rusi. Keď v roku 1453 padol sám Konštantínopol, začali sa Moskovčania cítiť ako vyvolení vodcovia sveta. Ich kniežatstvo totiž zostalo posledným nezávislým pravoslávnym štátom, čo v ich poňatí znamenalo posledný kresťanský štát – a tým štát vôbec.⁵

Stotožnenie pravoslávia s kresťanstvom môže ľudí zo západnej alebo strednej Európy prekvapiť, ale z pohľadu pravoslávia nie sú katolíci ani protestanti nič iné ako hereťici, odpadlíci od skutočnej kresťanskej viery. Podľa ich predstáv sú jedinými nositeľmi skutočného kresťanstva výlučne pravoslávni, pretože jedine oni robia správne, teda

⁴ <https://fx.substack.com/p/today-in-european-history-the-mongols>

⁵ Pozri napríklad *Obrázky z kulturních dějin ruské religiozity* od Martina C. Putnu, Vyšehrad, 2015.

samotným Bohom predpísané a vyžadované obrady. Z náboženského hľadiska je potom úplne logický aj záver, že jedine Rusi (a prípadne pár ďalších pravoslávnych národov) budú spasení. A logicky jediní, ktorí môžu spasiť zvyšok sveta sú tí, ktorí sami budú spasení.⁶

Cesta od malého kniežatstva zapadnutého v hlbokých lesoch 750 km od Kyjiva a 1 750 km od Konštantínopola ku krajine, ktorá v roku 1991 zaberala celých 22 400 000 km² a dnes stále niečo cez 17 miliónov km² povrchu Zeme, bola dlhá a krvavá.

Okolo roku 1300 Moskva ovládala povodie rovnomennej rieky, veľmi riedko osídlené lesnaté územie s rozlohou asi 16 000 km², približne tretiny Slovenska. Politicky nadané moskovské kniežatá potom generáciu za generáciou vojenskými výpravami, svadobnou politikou s dcérami miestnych chánov a kniežat a účelovými spojenectvami s inými kniežatstvami a Zlatou hordou proti slabším susedom pripájali k Moskve ďalšie a ďalšie kniežatstvá a územia.

V roku 1325 presunul pravoslávny metropolita svoje sídlo zo zruinovaného Kyjiva do silnejúcej Moskvy. Tým radikálne zvýšil politický a náboženský status donedávna málo významného mestečka a moskovské kniežatá získali titul veľkokniežat. Tento vývoj pokračoval kľukatou cestou plnou bojov a intríg z generácie na generáciu.⁷ Moskva a iné ruské kniežatstvá boli dlho vazalmi Zlatej hordy, ale ako tá slabla, postupne sa emancipovali spod jej vplyvu. Keď sa v roku 1530 narodil budúci prvý ruský cár Ivan IV. Hrozný,

⁶ Od idey „Moskva – tretí Rím“ viedla už potom dlhá, ale celkom prirodzená cesta k teórii moskovskej svetovlády, ktorá sa zjavuje u ruských mníchov už v 16. storočí, za vlády Ivana IV. Hrozného. V 20. storočí, keď moc v Rusku uchopili formálne ateistickí komunisti, preodeli ruský mesiačsky blud do sekulárnejšieho hávu. Z Moskvy a ruského národa urobili bolševici vodcu svetového proletariátu na ceste k spásu v podobe komunistického raja na Zemi. Výsledok sa v rokoch vlády Lenina, Stalina a ich nasledovníkov nápadne podobal výsledkom budovania „tretieho Ríma“ v podaní Ivana Hrozného: k impériu dokázali pripojiť ďalšie dobyté zeme, ale ich obyvatelia namiesto raja na zemi dostali peklo gulagov, hladomorov a vojen.

⁷ Mapu teritoriálnej expanzie Moskovského kniežatstva môžete nájsť napríklad na https://en.wikipedia.org/wiki/Grand_Duchy_of_Moscow#/media/File:Muscovy_1300-1462.png.

používalo Moskovské veľkokniežatstvo už názov Rusko. V roku 1547 sa Ivan nestal cárom Moskvy, ale cárom Ruska a jeho štát sa stal Ruským cárstvom.

Ivan IV. Hrozný zdedil štát, ktorý už siahal po Barentsovo more, keď za vlády jeho starého otca Ivana III. Veľkého pohltil Novgorodskú republiku siahajúcu od Fínskeho zálivu až po Ural, Pskovskú republiku, Smolensk, Tver a iné mestá a kniežatstvá. Rusko sa tak stalo rozlohou najväčším štátom v Európe.⁸

Ivan IV. pokračoval v expanzii cárstva smerom na východ a na juh. V roku 1552 dobyl Kazanský chanát ležiaci na strednej Volge. Mesto Kazaň Moskovčania zničili a údajne povraždili stodesiatitisíc jeho obyvateľov, ďalších násilím pokrstili na pravoslávnych.⁹ V roku 1556 Ivan dobyl Astrachánsky chanát, čím sa pod kontrolu Moskvy dostala celá Volga a severné brehy Kaspického mora.

V roku 1570 Ivan Hrozný vypustil na Veľký Novgorod, vtedy tretie najväčšie mesto cárstva, trestné oddiely *opričniny*. V priebehu piatich týždňov brutálnych masakrov *opričníci* umučili a vyvraždili desiatky tisíc obyvateľov Novgorodu a mesto vydrancovali. Pskovská kronika uvádza, že zavraždených bolo šesťdesiatitisíc ľudí, súčasné odhady hovoria o nižších počtoch, v každom prípade boli vyvraždení prakticky všetci príslušníci miestnej elity. Tí, ktorí prežili mučenie a vraždenie, neskôr hynuli od hladu a mrazu, pretože *opričníci* vypálili ich obydlia a polia široko-ďaleko od mesta.¹⁰ Mesto, ktoré bolo po stáročia väčšie a významnejšie ako Moskva a neskôr bolo jeho viac ako rovnocenným rivalom, sa zo svojho zničenia už nikdy nespamätalo. Novgorodská republika – najvýznamnejší demokratický útvar v dejinách Ruska – sa stala vecou minulosti a s ňou na ďalšie stáročia aj politická sloboda v Rusku.

Napriek týmto zločinom (vrátane zavraždenia vlastného syna) sú mnohí Rusi na Ivana IV. Hrozného dodnes hrdí.

⁸ Pozri https://en.wikipedia.org/wiki/Territorial_evolution_of_Russia#/media/File:Muscovy_1390_1525.png.

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Khanate_of_Kazan#Downfall Kazaň, hlavné mesto „republiky“ Tatarstan, je dnes s 1,3 miliónmi obyvateľov piate najväčšie mesto Ruska.

¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Massacre_of_Novgorod#Casualties